

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi terveydenhuoltolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi terveydenhuoltolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 74/2022 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Merituuli Mähkä, sosiaali- ja terveysministeriö
- lääkintöneuvos Tapani Hämäläinen, sosiaali- ja terveysministeriö
- opetusneuvos Anne Ekroth, opetus- ja kulttuuriministeriö
- lakimies Olli Korhonen, Opetushallitus
- kehittämisspäälikkö Johanna Jahnukainen, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- poliittinen asiantuntija Melina von Kraemer, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- hallituksen puheenjohtaja Aale Päivinen, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto — SAKKI ry
- puheenjohtaja Lukas Virtala, Suomen Lukiolaisten Liitto ry
- puheenjohtaja Venla Tilli, Suomen Opiskelija-Allianssi — OSKU ry
- hyvinvointipolitiikan asiantuntija Ninni Kuparinen, Suomen opiskelijakuntien liitto — SAMOK ry
- sosiaalipolitiikan asiantuntija Petra Pieskä, Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Suomen Kuntaliitto
- Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry
- Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- Sivistystyönantajat ry

Valiokunnan lausunto SiVL 18/2022 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esityksen tarkoituksena on tiukentaa hoitoon pääsyn määräaikoja perusterveydenhuollon kiireettömässä avosairaanhoidossa ja perusterveydenhuollon suun terveydenhuollossa. Oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin sekä potilaan asemasta ja oikeuksista annettuun lakiin ehdotetaan tehtäviksi eräitä teknisiä muutoksia.

Esityksen mukaan palvelunjärjestäjän on järjestettävä toimintansa niin, että potilas voi saada arkipäivisin saman päivän aikana virka-aikaan yhteyden terveystieteiden tai muuhun perusterveydenhuollon toimipisteeseen taikka Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (YTHS) toimipisteeseen. Yksilöllinen arvio tutkimusten tai hoidon tarpeesta ja kiireellisyydestä sekä siitä, minkä terveydenhuollon ammattihenkilön suorittamaa tutkimusta tai hoitoa potilas tarvitsee, on esityksen mukaan tehtävä saman päivän aikana. Kun tutkimuksen tai hoidon tarve on todettu, tulee ensimmäinen hoitotapahtuma järjestää tarpeen toteamisesta seuraavan seitsemän vuorokauden sisällä, suun terveydenhuollossa kolmen kuukauden sisällä. Esitys perusterveydenhuollon hoitoon pääsyn määräajoista vastaa opiskeluhuollon palveluja antavien psykologien ja kuraattorien osalta säädettyjä määräaikoja ja on siten yhdenmukainen oppilas- ja opiskeluhuollon eri ammattilaisten osalta.

Sivistysvaliokunta kannattaa hallituksen esitystä ja pitää tärkeänä, että oikea-aikainen hoitoon pääsy turvataan mahdollisimman hyvin. Valiokunta jäljempänä esille tuotuun viitaten kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että ehdotettu uudistus voi aiheuttaa riskin esimerkiksi oppilaiden ja opiskelijoiden tarvitsemien palvelujen riittävydestä. Uudistusta toimeenpantaessa tuleekin varmistaa, että resurssit riittävät terveydenhuollon eri palveluihin.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisen yhteydessä on tullut esille, että käsite ”hoitotapahtuma” (mm. ehdotettu terveydenhuoltolain 51 a § ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 10 a §) ei ole aivan yksiselitteinen, joten epäselvyyttä saattaa aiheutua siitä, millä toimenpiteillä edellä mainitun käsitteen sisältävien lainkohtien velvollisuudet tulevat täytettyiksi. Valiokunta pitää oikeusvarmuuden turvaamisen kannalta tarpeellisena, että edellä todettu käsite ”hoitotapahtuma” määritellään selkeästi siten, että säädökset ovat mainitun käsitteen kannalta selkeät ja yhdenmukaisesti tulkittavat.

Terveydenhuollon palvelut oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin ja oppimisen tukena

Valiokunta on eri yhteyksissä edellyttänyt ryhtymistä toimenpiteisiin oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseksi ja ylläpitämiseksi (mm. SiVM 19/2021 vp, SiVL 8/2022 vp ja SiVL 12/2022 vp). Hyvinvointia parantavat toimet ovat olennaisia lasten ja nuorten paitsi elämänlaadun myös koulunkäyntikykyisyyden kannalta. Vain hyvinvoiva oppilas ja opiskelija oppii.

Lasten ja nuorten tilanne on huonontunut entisestään koronapandemian vuoksi. Pandemian aikana opiskelijoiden yksinäisyys, kuormittuneisuus ja pahoinvointi ovat lisääntyneet. Kouluterveyskyselyn (2021) mukaan joka neljäs lukiolainen oli kokenut vähintään kaksi viikkoa kestänyttä

Valiokunnan lausunto SiVL 18/2022 vp

masennusoireilua ja lähes puolet oli ollut vuoden sisällä huolissaan mielialastaan. Kouluterveyskyselyjen mukaan ammatillisten opiskelijoiden kokema masennus ja ahdistus ovat kasvaneet vuodesta 2017 lähtien. Myös opiskeluhuollon palvelujen tarjoamisessa on korona-aikana ollut vaikeuksia.

Saadun asiantuntijalausunnon mukaan opiskeluhuollon terveystarkastuksia toisen asteen koulutuksen ensimmäisen ja toisen opiskeluvuoden opiskelijoille on tehty lukuvuosien 2020—2021 (yhteensä 62 002 tarkastusta) ja 2019—2020 (yhteensä 60 951 tarkastusta) aikana vähemmän kuin lukuvuonna 2018—2019 (yhteensä 76 187 tarkastusta). Vastaavasti korkeakouluopiskelijoiden terveystarkastusten käyntimäärät ovat vähentyneet. Edellä mainittuja kyselyjä ja tarkastuksia on ollut lukuvuonna 2018—2019 yhteensä 12 901 kappaletta, lukuvuonna 2019—2020 yhteensä 10 046 kappaletta ja lukuvuonna 2020—2021 yhteensä 5 310 kappaletta. Sen sijaan opiskelijoiden käynnit opiskeluterveydenhuollon mielenterveys- ja päihdepalveluissa ovat korona-aikana lisääntyneet selvästi toisen asteen koulutuksessa ja erityisesti korkea-asteella.

Valiokunta koulutuspoliittisesta selonteosta (VNS 1/2021 vp) antamassaan mietinnössä (SiVM 19/2021 vp) sekä aikaisemmissa lausunnoissaan (mm. SiVL 9/2022 vp, SiVL 7/2022 vp ja SiVL 5/2021 vp) toteamansa uudistaen painottaa, että oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemisessa oleellista on tuen oikea-aikainen saatavuus sekä eri toimialojen, kuten sivistystoimen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon, välinen saumaton yhteistyö. Kokonaisuudessa tulee huomioida myös opetuksen ja koulutuksen järjestäjien vastuu edistää opiskeluyhteisöjen yhteisöllistä ja ennalta ehkäisevää opiskeluhuoltoa, jonka avulla voidaan vähentää tarvetta raskaammalle tuelle.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että lasten ja nuorten perusterveydenhuollon mielenterveyspalveluissa olevat puutteet ja viiveet ovat aiheuttaneet mielenterveysongelmien pitkittymistä ja vaikeutumista ja sen myötä opiskelun keskeyttämistä samalla, kun erikoissairaanhoidon psykiatriset palvelut ovat pahoin ruuhkautuneet. Perusterveydenhuoltoa on tarpeen vahvistaa siten, että se edistää mielenterveyspalveluiden nykyistä nopeampaa saatavuutta, erikoissairaanhoidon pääsy mukaan lukien. Valiokunta mietintöönsä SiVM 2/2022 vp viitaten korostaa myös psykoterapiapalvelujen saatavuuden turvaamista. Sivistysvaliokunta esittää, että sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa asiasta lausumaa (*Valiokunnan lausumaesitys*).

Oppilaiden ja opiskelijoiden tukemista on valiokunnan mielestä mahdollista tehostaa luomalla palveluja koskeva selkeä toimintamalli varhaisen tuen järjestämiseksi ja sen piiriin hakeutumiseksi. Toimintamallilla voidaan osaltaan vaikuttaa siihen, että lapsi ja nuori saavat tarvitsemansa tuen jo ennen kuin vaikeudet ovat pitkälle edenneitä ja raskaampia tukitoimia vaativia. Selkeät menettelytavat on tärkeä tehdä myös YTHS:n ja hyvinvointialueiden palvelujen nivelvaiheisiin yhdessä YTHS:n ja korkeakouluopiskelijoiden kanssa, jotta opiskelijoiden hoitopolut muodostuvat mahdollisimman selkeiksi ja sujuviksi.

Resurssit

Ehdotettu uudistus edellyttää nopeaa yhteydenottoihin vastaamista, hoidon tarpeen arviointia ja hoidon aloittamista ja siten sujuvien prosessien lisäksi riittävän ja osaavan henkilöstön varmistamista. Asiantuntijalausunnoissa on tuotu esille huoli siitä, että uudistuksesta aiheutuvat henkilös-

Valiokunnan lausunto SiVL 18/2022 vp

tön lisäresurssitarpeet hoidon alkupäähän voidaan joutua ottamaan perusterveydenhuoltoon kuuluvasta opiskeluterveydenhuollosta sekä ennalta ehkäisevästä työstä ja alkuvaiheen jälkeisestä hoidosta.

Valiokunta mietintöönsä SiVM 12/2021 vp viitaten painottaa, että oppilaiden ja opiskelijoiden tuen tarpeeseen vastaaminen edellyttää riittävää henkilöstöä hoidon ja muun tuen kaikissa eri vaiheissa. Huomioon tulee ottaa myös se, että palvelut ovat saatavilla yhdenvertaisesti alueellisesti ja molemmilla kansalliskielillä.

Henkilöstön määrällisen riittävyyden ohella tulee varmistaa myös sen pätevyys ja pysyvyys. Opiskeluterveydenhuollossa toimiville lääkäreille ja muulle hoitohenkilöstölle tulee mahdollistaa perehtyminen oppilaiden ja opiskelijoiden tarpeisiin opiskelun eri vaiheissa. Henkilöstön saatavuuden ja pysyvyyden turvaamisen kannalta on oleellista huolehtia myös siitä, että heidän työolosuhteensa ovat kunnossa.

Valiokunta kiinnittää vakavaa huomiota siihen, että erityisesti mielenterveyspalvelujen tarve muun muassa koronan aiheuttamista vaikeuksista johtuen on vielä mittava. Valiokunnalle esitetyn arvion mukaan hoitoon pääsyn määräaikojen tiukentuminen tulee oletettavasti aiheuttamaan kiireettömän jatkohoidon odotusaikojen venymistä entisestään, jollei tämänhetkistä palvelujen kysynnän ruuhkaa saada sitä ennen purettua.

Valiokunta korostaa, että lasten ja nuorten tukemiseen pitää olla riittävät ja oikein kohdennetut taloudelliset resurssit, jotta nykyiset ongelmat hoitoon pääsyssä eivät jatku tai toistu. Sujuvien hoitopolkujen, tarvittavan hoidon ja tuen sekä ennalta ehkäisevien palvelujen turvaaminen edellyttää riittävää perusrahoitusta. Määräaikaisilla hankerahoilla on sijansa, mutta niiden avulla ei ole mahdollista turvata lakisääteisten palvelujen riittävyyttä pitkäjänteisesti.

Asiantuntijalausunnossa on arvioitu, että esityksen johdosta aiheutuu YTHS:lle muutokustannuksia sekä tarve pysyväälle kapasiteetin kasvattamiselle yleislääketieteen alan ja mielenterveydenhoidon palveluissa sekä suun terveydenhuollon palveluissa. YTHS:stä annetun lain (17 §) mukaan korkea-asteen opiskeluterveydenhuoltopalvelujen kustannuksista rahoitetaan 77 prosenttia valtion rahoituksella ja 23 prosenttia opiskelijoilta perittävillä terveydenhoitomaksuilla. Mahdollinen henkilöstön määrän lisäys ja sen myötä henkilöstökustannusten nousu lisäävät YTHS:n kustannuksia, ja se aiheuttaa puolestaan korotuspaineita myös opiskelijoiden maksuihin. Valiokunta korostaa huolehtimista siitä, että opiskelijoilta perittävät maksut pysyvät kohtuullisina.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sivistysvaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon ja

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi lausuman (Valiokunnan lausumaesitys).

Valiokunnan lausunto SiVL 18/2022 vp

Valiokunnan lausumaesitys

Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa vuoden 2022 aikana selvityksen, jossa täsmennetään erilaisten psykososiaalisten menetelmien ja lyhytpsykoterapian määritelmiä ja arvioidaan näiden hoitomuotojen käyttöä ja toteutusta osana hoitotakuuta. Lisäksi tulee selvittää ja arvioida, voitaisiinko edellä mainittujen hoito- ja kuntoutusmenetelmien käyttöä valmistella toteutettavaksi porrastetusti esimerkiksi osana hoitotakuuta, sekä arvioida, millaista lainsäädäntöä ja mahdollista lisäkoulutustarvetta vaatisi, että niiden saaminen voitaisiin jatkossa taata kuukauden sisällä hoidontarpeen arviosta.

Helsingissä 14.6.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Paula Risikko kok
varapuheenjohtaja Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Sanna Antikainen ps
jäsen Marko Asell sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Kaisa Juuso ps
jäsen Anneli Kiljunen sd (osittain)
jäsen Pasi Kivisaari kesk
jäsen Ari Koponen ps
jäsen Noora Koponen vihr
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Pirkka-Pekka Petelius vihr
jäsen Ville Valkonen kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen